

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”
Інститут історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політології
Навчально-методичний центр політичних та
євроінтеграційних досліджень

**ЕТНОПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції (22-23 травня 2014 р.)

Івано-Франківськ—2014

ЗМІСТ

<i>Розділ I</i>	3
ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	
<i>Будіан Т. М.</i>	3
ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА (НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ ІДЕЙ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ)	
<i>Венгринюк Л. Я.</i>	6
ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ (досвід західних областей України)	
<i>Грицяк І. А.</i>	10
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО НАЦІО- ТА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	
<i>Зан М. П.</i>	1
6	
РУСІНСЬКИЙ РУХ НА ЗАКАРПАТТІ: ЕВОЛЮЦІЯ, ФРАГМЕНТАЦІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ	
<i>Кавилін О. А.</i>	23
ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ МОЛОДЕ ВІД РЕВОЛЮЦІЇ НА ГРАНІ ДО ЄВРОМАЙДАНУ	
<i>Климончук В. Й.</i>	29
ЕТНОПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЦІННОСТЕЙ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ І ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ	
<i>Кобута Л. П., Кобута С. Й.</i>	33
ЕТНІЧНІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ	
<i>Крегул І. І.</i>	39
ЕТНОПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ В.ЛИПИНСЬКОГО	
<i>Лендел Р. А.</i>	42

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

<i>Липчук О. І.</i>	49
РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН	
<i>Луців В. М.</i>	52
НАЦІОНАЛЬНІ ТА ГЕОПОЛІТИЧНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	
<i>Мелеганіч Г. І.</i>	61
ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	
<i>Мищук М. Б.</i>	65
ПРОБЛЕМА КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В СОЦІАЛЬНІЙ ДОКТРИНІ УКРАЇНИ	
<i>Насадюк (Ровбуць) Ю. С.</i>	70
ЦІННІСНИЙ АСПЕКТ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ҐРУНТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	
<i>Остан'як В. І.</i>	74
ІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	
<i>Пашина Н. П.</i>	76
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ПОЛІЕТНІЧНИХ ДЕРЖАВ	
<i>Сергеев А. В.</i>	79
СПРОБИ ВИРІШЕННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ПЕРІОДУ 1990–1994-го РОКІВ (НА ПРИКЛАДІ ДОПЕЧЧИНИ ТА ЗАКАРПАТТЯ)	
<i>Сливка Н. І.</i>	84
РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ	

8. Нагорна, Л. Війни ідентичностей – сценарії і ризики [Текст] / Л. Нагорна // Політичний менеджмент. – 2007. – № 2 (23). – С. 47-54.
9. Пелагеша, Н. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації [Текст] : монографія / Н. Пелагеша. – К. : НІСД, 2008. – 288 с.
10. Регіони України: перспективи єднання, шляхи формування спільної ідентичності : вист. учасн. «кругл. ст.» 6 липня 2006 р. // Національна безпека і оборона. – 2006. – № 7 – С 43-51.
11. Рікер, Поль. Навколо політики [Текст] / П. Рікер. – К. : «Дух і Літера», 1995. – 334 с.
12. Рябчук, М. Від Малоросії до України: парадокси запізненого нацистворення [Текст] / М. Рябчук – К. : "Критика", 2000 – 303 с. 172. с 210-240]
13. Рябчук, М. Перестройка не закінчилася й досі [Текст] / М. Рябчук // Країна – № 31(84), 2011. – С. 34-35.
14. Сусоев М. В. Социально философский смысл и исторические типы идентичности [Текст] : дис... канд. филос. наук: 09.00.11 : Уральський державний ун-т. / М. В. Сусоев. - Екатеринбург, 2005. – 169 с.
15. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку [Текст] / За заг. ред. А. В. Сроласва. – К. : НІСД, 2010. – 528 с.
16. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности [Текст] / С. Хантингтон : Пер. с англ. – М. : ООО «Издательство АСТ» : ООО «Транзиткнига», 2004. – 635 с. [228. с.31-32].

Зан М. П.

РУСИНСЬКИЙ РУХ НА ЗАКАРПАТТІ: ЕВОЛЮЦІЯ, ФРАГМЕНТАЦІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглянуто еволюцію русинського руху на Закарпатті з початку 1990-х років. Проаналізовано громадсько-політичну фрагментованість русинства. Виділено проєвроатлантичну та проросійську течії, етнокультурний, локал-патріотичний та радикальний напрями русинського руху. Констатується, що в умовах суспільно-політичних криз русинський рух проявляє свій латентний дестабілізаційний потенціал.

Ключові слова: *русинський рух, громадські організації, політичні партії.*

The article deals with the evolution of the Rusyn movement in Transcarpathia from the early 1990's. Social and political fragmentation rusynism has analyzed. Pro-Euro-Atlantic and pro-Russian courses, ethnocultural, local patriotic and radical directions of the Rusyn movement are defined. It is noted that in times of social and political crises the Rusyn movement shows the one own latent destabilizing potential.

Keywords: *Rusyn movement, non-governmental organization, political parties.*

Всеукраїнський перепис населення 2001 року вперше визначив так звані етнографічні (субетнічні) складові української нації. На Закарпатті офіційна статистика зафіксувала русинів (10 090 / всього в Україні – 10 183 чол.), гуцулів (83 /

в Україні – 21 400 чол.), бойків (25 / в Україні – 131 чол.) та лемків (3 / в Україні – 672 чол.). Серед русинів рідною мовою «своїї групи» назвали 6 724 чол. (66,6 %). 3 115 чол. (30,8 %) назвали українську, а понад 2 % – російську, румунську, словацьку та угорську мови. Більшість (43 %), яка ідентифікувалася русинами, проживає у містах Ужгород та Мукачево, 30 % – мешканці Свалявського району [7, с. 62–70]. Така незбалансована вибірковість русинської етноідентифікації, на наш погляд, породжує сумніви у примордіальній сутності русинської етнічності краю. Вона засвідчує, що процес реідентифікації в середовищі українства Закарпаття слід пов'язувати власне з реанімацією та просуванням ідеї полігичного русинства, яка постала на порядок денний вже на початку 90-х років минулого століття.

В умовах розпаду Радянського союзу в Закарпатській області як альтернатива всезростаючого потенціалу націонал-демократичних сил виникає локал-патріотичний русинський рух. Вже в лютому 1990 року в Ужгороді було створено *обласне культурно-освітнє Товариство карпатських русинів*. На початку своєї діяльності товариство задекларувало ідею відродження історії, культури та звичаїв русинів як корінного етносу Закарпаття. Однак вже у вересні того ж року організація поширює «Декларацію Товариства карпатських русинів про повернення Закарпатській області статусу автономної республіки». Така ідея схвально сприймалася партійною номенклатурою, адже гарантувала їй збереження владних позицій та була додатковим аргументом проти поширення в краї українських націонал-демократичних організацій, насамперед Народного Руху України за перебудову [5].

Упродовж 1991 року була проведена широка роз'яснювальна та пропагандистська робота щодо далекоглядних перспектив автономного статусу Закарпатської області. Попри жорстке протистояння більшості депутатів обласної влади з депутатською групою «Демократична платформа» (голова Михайло Тиводар) і громадськими активістами обласних націонал-демократичних організацій 1 грудня 1991 року було проведено обласний референдум, на якому 78 % проголосували за «статус спеціальної самоврядної адміністративної території як суб'єкта у складі незалежної України».

Упродовж подальших років в громадсько-політичному просторі Закарпаття відбувається розкол на два табори. Зокрема, з березня 1992 року почала діяти *Українська Народна Рада Закарпаття*, до складу якої входили обласні осередки Народного руху України, Української республіканської партії, Демократичної партії України, обласна організація товариства української мови «Просвіта», крайова «Просвіта», товариство політв'язнів і репресованих та спілка майстрів народного мистецтва Закарпаття. Ця організація рішуче виступала проти сепаратистських дій обласної влади та русинських лідерів. Головним її опонентом виступила *Демократична ліга національностей Закарпаття*, до якої входили товариство угорської культури Закарпаття, словацьке національно-культурне товариство ім. Л. Штура, товариство німців краю «Відродження», товариство євреїв області «Менора», «Русский Дом», «Рома» та русинське товариство.

Згодом у рамках русинського руху з'являються відверто сепаратистські організації. У березні 1992 року заявляє про себе *Пудкарпатська республіканська партія*, яку очолив *Василь Заяць*. 15 травня 1993 року в Мукачеві було проголошено *Тимчасовий уряд Підкарпатської Русі* на чолі з професором *Іваном Туряницею*, до якого ввійшли і громадяни Словаччини та Угорщини. Самопроголошений уряд розпочав кампанію дискредитації української державності, привернення уваги громадськості до становища русинів на Закарпатті, визнання нечинності радянсько-чехословацького договору 1945 року. Обласна влада в цих умовах спробувала дистанціюватись від політичного сепаратизму, який пропагували окремі лідери русинського руху. В серпні 1996 року в м. Пряшеві Світова Рада русинів висловила недовіру Івану Туряниці, як «провокатору в русинському русі», а 29 березня 1997 року в Мукачеві на позачерговій конференції товариства підкарпатських русинів він був позбавлений будь-яких прав та повноважень [3, с. 512].

Починаючи з 1994 року в Закарпатській обласній раді проблематику русинства перманентно актуалізує депутат *Савен Жупан*. Вже у вересні 1994 року за його депутатським поданням до розгляду сесії Закарпатської обласної Ради було подано питання про статус автономії краю. У підготовленій «Заяві про включення в порядок денний питання про статус автономії нашого краю» констатувалось проголошення Підкарпатської автономної республіки та в її складі Берегівського національно-культурного округу. Обласну Раду було запропоновано перейменувати на парламент Подкарпатської автономної республіки у складі України.

Окрім Закарпатської обласної ради вимоги політичного русинства продовжували лунати на зібраннях громадськості, акціях русинських товариств. Так, на Форумі громадськості Закарпаття 23 січня 1999 року звучали заклики прийняти «врешті-решт» статус спеціальної самоврядної адміністративної території та забезпечити відновлення національності «русин». Продовжувалась робота по приверненню світової громадськості до русинства на Закарпатті. 24–27 червня 1999 року в Ужгороді проходив V Світовий Конгрес русинів. Основний лейтмотив виступів на зібранні та в прийнятому «Зверненні V Світового Конгресу русинів до органів державної влади» – визнання русинської національності, внесення русинів до офіційного переліку національностей, припинення інформаційного блокування русинства, низка культурних заходів.

Упродовж 1999–2001 років агітація русинських товариств розгорнулась і через проведення 5–14 грудня 2001 року Всеукраїнського перепису населення. Основні аргументи висвітлювали газети «Подкарпатська Русь» та «Християнська родина». Представники русинських товариств поширювали також листівки та календарі на 2002 рік із закликом «Запишися русином!». На цей заклик відгукнулися 10 090 закарпатців, що становить менше 1 % населення краю. В той же час русинські національно-культурні товариства заявляють про 150 тис. чол., які декларують себе русинами і половина з них отримали відповідні посвідки [3, с. 512].

У середині 2000-х років відбувається чергова активізація русинського руху. В цей час лідером закарпатських русинів став священник *о. Дмитрій Сидор*, який

очолив організацію «Сойм підкарпатських русинів». Окремі експерти зазначають, що в цей час *русинський рух явно підпадає під вплив Москви*. Про це свідчать конференції та створення організацій-земляцтв в Російській Федерації, участь проросійських організацій в русинських акціях, що проводились в Мукачеві та Ужгороді. За інформацією засобів масової інформації Сойм підкарпатських русинів фінансувався російським урядовим фондом «Русский мир». Один із лідерів політичного русинства, голова Тимчасового уряду Підкарпатської Русі *Петро Гецько* не приховує своїх проросійських сентиментів. Адже за його словами, проєвропейська орієнтація русинства не знайшла адекватної підтримки ні в Європі, ні в заокеанській діаспорі [1, с. 25].

Окрім зовнішньої підтримки з боку Росії, русинські громадські організації черговий раз (як це було на початку 1990-х років) підпадають також під лояльність обласної влади. В цей час на піку владного олімпу закарпатського політикуму знаходиться команда *Віктора Балоги*, який очолив Секретаріат Президента України. З його протекцією пов'язують визнання національності «русини» 7 березня 2007 року більшістю депутатів Закарпатської обласної Ради. Власне рішення про визнання русинів було внесене фракцією «Наша Україна» й підтримане Партією регіонів та угорськими фракціями. За нього голосували 72 з 90 депутатів [1, с. 27]. Згодом, на початку 2009 року, обласна Рада прийняла рішення про фінансування за рахунок державного бюджету газети «Підкарпатський русин».

У ситуації, коли влада дала «зелене світло» русинським активістам, не забарилися їх подальші, більш активні, *сепаратистські дії*. 15 грудня 2007 року в Мукачеві на засіданні Сойму була ухвалена декларація з вимогою незалежності. Через рік, 25 жовтня 2008 року, Другий Європейський конгрес русинів в Мукачеві ухвалив «Меморандум про прийняття акта проголошення відновлення русинської державності». Перебуваючи на початку грудня в Мінську, о. Дмитрій Сидор заявив про легітимність уряду республіки Підкарпатська Русь. 9 грудня 2008 року Сойм підкарпатських русинів звернувся до Державної Думи Російської Федерації, до тодішнього прем'єр-міністра Росії Володимира Путіна і Президента Дмитра Медведєва з проханням визнати незалежність русинської республіки. 19 грудня 2008 року в Ростові-на-Дону відбулася міжнародна наукова конференція «Геноцид і культурний етноцид русинів Карпатської України». На форумі не було жодного представника України, тільки члени уряду «республіки Підкарпатська Русь» та численні представники Росії.

25 квітня 2009 року в м. Пардубіце (Чеська Республіка) Перший Світовий конгрес підкарпатських русинів прийняв рішення про створення 1 грудня 2009 року республіки Підкарпатська Русь зі столицею в Мукачеві або Ужгороді. Цю ідею разом із прийняттям Конституції 1 травня 2009 року мав затвердити Європейський конгрес в Ужгороді, однак він не відбувся.

У 2008 році за фактом діяльності «Сойму підкарпатських русинів» СБУ порушила проти о. Дмитрія Сидора кримінальну справу в зв'язку з «зазіханнями на територіальну цілісність України». 19 лютого 2012 року Ужгородський

міськрайонний суд за частиною I статті 110 Кримінального кодексу України («посягання на територіальну цілісність і недоторканість України») присудив йому три роки позбавлення волі (умовно, з відтермінуванням на два роки) та сплату штрафу (1 840 гривень).

Відзначимо, що *русинський етнополітичний фактор активізується у кризових суспільно-політичних ситуаціях, під час виборчих кампаній, «знаходячи» собі при цьому нових регіональних лідерів-патронів.* Напередодні парламентських виборів 2012 року прихильником русинського руху позиціював себе керівник фракції Партії регіонів в обласній Раді, виходець з м. Виноградово *Іван Бушко*. Ставши народним депутатом, він розпочав лобювати інтереси політичного русинства, задекларувавши про перспективу впровадження русинської мови в статусі регіональної. 13 липня 2013 року Іван Бушко брав участь у роботі XII Світового конгресу русинів в Ужгороді, де заявив про свою готовність підняти у Верховній Раді України питання про визнання русинів як національності. Прикметно, що п'ять сіл Мукачівського району (Страбичово, Лохово, Бобовище, Копинівці та Лалово) в грудні 2013 року визнали русинську мову регіональною.

Сучасний *русинський рух на Закарпатті надзвичайно фрагментований.* В чисельних організаціях у різних форматах (керівники, заступники, актив) домінують одні й ті ж активісти. Це пов'язано з амбіціями окремих лідерів та жорсткою конкуренцією за отримання бажаних дивідендів.

З одного боку, закарпатське русинство розділено на *просєвроатлантичну та проросійську течії.* До першої належать лідери, які орієнтуються на Світову Раду русинів (наразі до неї входить Микола Бобинець, голова Крайового товариства подкарпатських русинів) та канадсько-американського науковця Пола Роберта Магочія (Карпаторусинський дослідний центр в США). До цієї течії відносимо Закарпатське обласне науково-культурологічне об'єднання імені А. Духновича, Русинське науково-освітнє товариство, Крайове товариство подкарпатських русинів, Народну Раду Подкарпатської Руси, Закарпатське народне об'єднання «Субкарпатія», благодійні фонди «Газда» та «Русинська школа» та ін.

Проросійську течію русинства представляють Соєм підкарпатських русинів (о. Дмитрій Сидор), Народна Рада русинів Закарпаття (Євген Жупан), Об'єднання подкарпатських русинів (Ладислав Лецович), радикальні русинські лідери Василь Заяць, Петро Гецько, Євгеній Ластівка. Представники цієї течії утворили альтернативні Всесвітньому (Світовому) конгресу русинів мега-об'єднання – Європейський конгрес підкарпатських русинів (співголови Василь Микулін та Дмитрій Сидор) та Світовий конгрес підкарпатських русинів (голова Василь Джуган).

Прикметно, що в поширеній на початку березня цього року Заяві русинських організацій із засудженням збройної агресії Російської Федерації в Автономній Республіці Крим представлені підписи очільників русинських організацій саме проєвроатлантичної течії (Русинське науково-освітнє товариство, Закарпатське народне об'єднання русинів, Закарпатське обласне науково-культурологічне

общество імені А. Духновича, крайове товариство подкарпатських русинів) [6]. Проросійська течія русинства мовчазно проігнорувала події в Криму.

Закарпатське русинство *розмежоване також у розрізі політико-партійного спектру*. Це можна чітко зафіксувати під час виборчих кампаній. Зокрема, в ході президентських виборів 2004 року русинські організації Закарпаття поділилися на поміркованих та радикалів. До перших, які підтримували опозиційного В. Ющенка, належали члени Ужгородського та Великоберезнянського товариств карпатських русинів, Ужгородського відділення Товариства імені О. Духновича, русинська інтелігенція Закарпаття. Радикалів, які підтримували провладного В. Януковича, представляли члени Закарпатського обласного підкарпаторусинського товариства імені Кирила і Мефодія, Союму підкарпатських русинів, квазіполітичної організації «Підкарпатська Русь України», обласного Товариства імені О. Духновича. Заяву останніх планували озвучити на сепаратистському з'їзді в Сєвєродонецьку [4, с. 584].

Узявши за критерій *методику роботи* русинських національно-культурних товариств, можна виокремити *три головні напрями сучасного русинського руху Закарпаття*. По-перше, *етнокультурний вектор русинства*. Він представлений громадськими організаціями, які ставлять за мету відродження історичної пам'яті та культури русинів Закарпаття. Для цього їх очільники та громадський актив працюють у науковій, освітній, письменницькій, видавничій сферах. Серед таких організацій – русинське науково-освітнє товариство (Іван Кривський), Союз русинських письменників Закарпаття (Михайло Град), Закарпатське обласне науково-культурологічне общество імені А. Духновича (Юрій Пролан), благодійний фонд «Русинська школа» (Валерій Паляк).

Другий напрям – *русинські організації локал-патріотичного формату*, які перманентно підтримуються представниками місцевого бізнесу та обласного полікуму й проводять організаційну з визнання офіційної національності «русин» і забезпечення повноцінної реалізації прав русинів як національної меншини. Пасамперед, це обласна спілка русинських організацій «Народна рада русинів Закарпаття» і Общество Карпатских Русинов (Євген Жупан), Закарпатське обласне підкарпаторусинське товариство імені Кирила і Мефодія та Асоціація «Союм підкарпатських русинів» (о. Димитрій Сидор), Закарпатське обласне «Общество подкарпатських русинів» (Ладислав Лецович), Закарпатське народне об'єднання «Субкарпатія» (Микола Бурак), Закарпатське обласне громадське об'єднання «Русинська родина» (Василь Лендел), Закарпатська обласна громадська організація «Народна Рада Подкарпатской Руси» (Микола Староста), Закарпатське обласне об'єднання громадян «Крайове товариство подкарпатських русинів» (Микола Бобинець), Закарпатський обласний благодійний фонд молодих русинських підприємців «Газда» (Юрій Головачко).

Останні три організації 25 березня 2012 року об'єдналися в Асоціацію русинських організацій Закарпаття. Саме ці організації пов'язують із підтримкою Партії регіонів і народного депутата Івана Бушка, в той час як Народна рада русинів

Закарпаття і Сойм підкарпатських русинів знаходиться під впливом «Єдиного центру» Віктора Балоги.

Третій напрям – *радикальне політичне русинство*, лідери якого пропагують ідею широкої автономії та державності русинів Закарпаття. Це – лідери Пудкарпатської республіканської партії Василь Заяць та Степан Ач, професор Іван Туряничя, прем'єр-міністр Підкарпатської Русі, голова громадської організації «Зайнятість» Петро Гецько та очільник Радикальної партії на Закарпатті, голова нелегітимізованого Конгресу корінних народів Підкарпатської Русі й «гетьман подкарпатоторусинського народу» (з серпня 2012 року) *Євгеній Ластівка*. Цікаво, що останнього після проведення прес-конференції 2 грудня 2013 року разом з ветераном військової розвідки Сергієм Розумовським різко засудив за сепаратистські лозунги навіть русинський лідер о. Дмитрій Сидор.

Принагідно зауважимо, що в середовищі русинського руху були спроби як декларації та позиціонування власної діяльності через провокативні публічні заяви, так і організаційної роботи по створенню власної політичної партії. Однією з перших була *Пудкарпатська республіканська партія*, яку представляв Василь Заяць, а згодом *Степан Ач*. У «народній програмі» партії ставилося за мету «утворити незалежну, нейтральну Республіку Підкарпатську Русь за типом Швейцарії... отримати повну політичну і економічну незалежність... щоб наш русинський народ був визнаний повноправним народом серед інших народів» [8]. В липні 1999 року до Президента Чехії Вацлава Гавела був адресований лист від «председателя Республіканской Партії Подкарпатской Руси» Степана Ача. В листі російською мовою піддавалася сумніву приналежність краю до України. Адресант твердив про «військове становище» Закарпаття та пропонував вибір: «якщо Підкарпатська Русь не воз'єднана із Чехією, то допоможіть (нам В. Гавел – М.З.) русинському народу добитись незалежності від України» [9].

21 лютого 1995 року в Мукачеві відбулися установчі збори *Християнсько-демократичної партії Закарпатської Автономної Республіки*, яку очолив *Петро Годьмаш* [2, с. 501]. У кінці серпня 2002 року лідери русинського руху (о. Дмитрій Сидор, Михайло Шарга, Михайло Алмашій та інші) провели в Мукачеві установчі збори з метою створення *партії «Підкарпатська Русь України»*. Її очолив *Микола Бурак*. Оскільки русинські партії створювалися в умовах гострої конкуренції лідерів, без конкретної соціальної бази, то за доречною оцінкою авторів монографії «Історія республіки Підкарпатська Русь», вони не мали жодних перспектив, адже були «мертвонародженими» [2, с. 520–521].

Таким чином, русинський рух є своєрідною етнополітичною «родзинкою» Закарпаття. Вже в умовах розпаду Радянського Союзу, через комплекс зовнішніх та внутрішніх чинників в краї сформувались етнокультурний, поміркований та радикальний вектори русинського руху. Можна констатувати акматичні фази його громадсько-політичної активності – початок 1990-х років та середина 2000-х років. Водночас закарпатське русинство залишається надзвичайно фрагментованим і дискурсно неоднозначним громадським рухом. У ньому присутні проєвроатлантична

та проросійська течії. Найвні протилежні орієнтації на регіональних політичних лідерів, які його фінансово підтримують. Саме тому в умовах суспільно-політичних біфуркацій русинський рух на Закарпатті може проявляти свій латентний дестабілізаційний потенціал.

Література

1. Буткевич Б. Нами пригноблені / Богдан Буткевич // Тиждень – 2008. № 37 (46). 12–18 вересня. – С. 24–27.
2. Годьмаш П. История республики Подкарпатская Русь / П. Годьмаш. С. Годьмаш – Ужгород : ВАТ «Патент». 2008. – 560 с.
3. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець. [Редколег. – Ю. Остапєць, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничю. Відп. за вип. М. Токар]. – Ужгород : Поліграфіцентр «Ліра». 2010. – 720 с.
4. Закарпаття в етнополітичному вимірі. – К. : ІПЕД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. – 682 с.
5. Зан М. Етнополітична ситуація на Закарпатті 1989–1991 років (воля народу чи протистояння еліт?) / Михайло Зан // Carpathica-Carpatika. Випуск–16. Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи. – Ужгород : Приватна друкарня Романа Повча, 2002. – С. 140–166.
6. Заява Русинського науково-освітнього товариства, Закарпатського народного об'єднання русинів, Закарпатського обласного науково-культурологічного общества ім. А. Духновича, Крайового товариства подкарпатських русинів // РІО. – 2014. – 8 березня (№ 10). – С. 5.
7. Національний склад населення України та його мовні ознаки за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року / За ред. О.Г. Осауленка. Відп. за вип. Н.С. Власенко, Л.М. Стельмах. – К. : Державний комітет статистики України, 2003. – 245 с.
8. Панчук М. До питання політичного русинства [Електронний ресурс] / Май Панчук // Віче. – Режим доступу до журн. : <http://www.viche.info/journal/1390/>
9. Президенту Чехии пану Вацлаву Гавелу Гор Прага от Председателя Республканской партии Подкарпатской Руси Степана Ач. 15 июля 1999 года // Інформаційний листок. – 2000. – квітень–червень. – Число 50. – С. 8.

Кавилін О. А.

ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ МОЛОДІ: ВІД РЕВОЛЮЦІЇ НА ГРАНІТІ ДО ЄВРОМАЙДАНУ

Стаття присвячена проблемам політичної участі молоді. Прослідковано динаміку політичної участі молоді від революції на граніті 1990 р. до сьогоднішнього та виявлено тенденції залучення молоді до політико-владних відносин в Україні. Більша частина молоді є лише потенційно активною, але свавілля силових органів, переслідування активістів Євромайдану, наступ на свободу слова вивели молодих людей з соціальних мереж до особистої участі у мітингах і демонстраціях та пікетуванні державних установ. Загалом